

**Standardy Komitetu Psychologii PAN
dla habilitacji przeprowadzanej na podstawie
„cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych
opublikowanych w czasopismach naukowych
lub w recenzowanych materiałach z konferencji
międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu
w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym
zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie
art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b”**

RAMY USTAWOWE

**[ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – rozdział 3.
Stopień doktora habilitowanego: art. 218 – 226 i 267]:**

Art. 219.

1. Stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która:

1) posiada stopień doktora;

2) **posiada w dorobku osiągnięcia naukowe** albo artystyczne, **stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny**, w tym co najmniej:

- a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub
- b) **1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które [w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub**
- c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;

3) **wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.**

2. Osiągnięcie, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, może stanowić część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego. 3. Obowiązek publikacji nie dotyczy osiągnięć, których przedmiot jest objęty ochroną informacji niejawnych.

Art. 220.

1. Postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego wszczyna się na wniosek składany do podmiotu habilitującego za pośrednictwem RDN.

2. Wniosek obejmuje:

- 1) opis kariery zawodowej;
- 2) wykaz osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2;
- 3) wskazanie podmiotu habilitującego wybranego do przeprowadzenia postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego.

Art. 221.

[...]

4. W terminie 12 tygodni od dnia otrzymania wniosku RDN wyznacza 4 członków komisji habilitacyjnej,

w tym przewodniczącego i 3 recenzentów, spośród osób posiadających stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora oraz aktualny **dorobek naukowy** lub artystyczny i **uznaną renomę, w tym międzynarodową**, niebędących pracownikami podmiotu habilitującego ani uczelni, instytutu PAN, instytutu badawczego albo instytutu międzynarodowego, których pracownikiem jest osoba ubiegająca się o stopień doktora habilitowanego.

5. Podmiot habilitujący, w terminie 6 tygodni od dnia otrzymania informacji o członkach komisji habilitacyjnej wyznaczonych przez RDN, powołuje komisję habilitacyjną. Komisja składa się z:
 - 1) 4 członków wyznaczonych przez RDN;
 - 2) 2 członków posiadających stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora, zatrudnionych w podmiocie habilitującym, w tym sekretarza;
 - 3) recenzenta posiadającego stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora oraz **aktualny dorobek naukowy** lub artystyczny i **uznaną renomę, w tym międzynarodową**, niebędącego pracownikiem podmiotu habilitującego.
6. Recenzentem może być osoba niespełniająca warunków określonych w ust. 4 i 5, która jest **pracownikiem zagranicznej uczelni lub instytucji naukowej**, jeżeli RDN lub podmiot habilitujący uzna, że **osoba ta posiada znaczący dorobek w zakresie zagadnień związanych z osiągnięciami osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego.**

Art. 267.

[...]

2. **Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi, w drodze rozporządzenia:**
 - 1) rodzaje osiągnięć naukowych i artystycznych uwzględnianych w ewaluacji jakości działalności naukowej, definicje monografii naukowej i artykułu naukowego, szczegółowe kryteria i sposób oceny osiągnięć, sposób określania kategorii naukowej, a także sposób przeprowadzania ewaluacji, mając na uwadze specyfikę prowadzenia działalności naukowej w ramach
 - 2) dziedzin, zwłaszcza w zakresie nauk społecznych, humanistycznych i teologicznych, oraz specyfikę osiągnięć, o których mowa w art. 265 ust. 8, porównywalność wyników osiąganych przez podmioty w ramach dyscyplin, a także rzetelność i przejrzystość ewaluacji;
 - 3) sposób sporządzania wykazów:
 - a) wydawnictw, o których mowa w art. 265 ust. 9 pkt 1, oraz sposób ustalania i przypisywania im liczby punktów, mając na uwadze uznaną renomę wydawnictw oraz ich podział na grupy odpowiadające ich randze,
 - b) **czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, o których mowa w art. 265 ust. 9 pkt 2, oraz sposób ustalania i przypisywania im liczby punktów, mając na uwadze uznaną renomę czasopism i materiałów z konferencji.**
3. Wykazy, o których mowa w ust. 2 pkt 2, sporządza minister i udostępnia w BIP na swojej stronie podmiotowej. Sporządzając wykaz, o którym mowa w ust. 2 pkt 2 lit. b, minister przypisuje czasopismom i materiałom z konferencji dyscypliny naukowe.

Zalecenia i interpretacje ustawy ujęte w przygotowanym przez Radę Doskonałości Naukowej poradniku (wersja z 20 maja 2021 r.): Postępowania dotyczące nadawania stopnia doktora habilitowanego (dostępny na stronie [www RDN](http://www.rdn.gov.pl))

Należy zwrócić uwagę na komentarz zawarty w tym dokumencie RDN, odnoszący się do ustawowego sformułowania (art. 229 ust. 1 pkt. 2 lit. b: „1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych [...], które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b”):

Przyjąć należy przy tym, że cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych powinien odpowiadać – jeśli chodzi o wartość naukową – rozprawie habilitacyjnej w dotychczasowym jej rozumieniu. **Ponadto, potwierdzenie istnienia cyklu jest możliwe, gdy poszczególne publikacje, zebrane w jedną**

całość, wskazując na oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wnosząc znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej. Oznacza to, że wykazanie istnienia cyklu w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego nie powinno sprowadzać się do podjęcia przez recenzenta pracy koncepcyjnej. Istnienie cyklu zakłada co do zasady świadomość jego tworzenia, podobnie jak w odniesieniu do rozprawy doktorskiej czy uprzednio habilitacyjnej, również od powiązanego tematycznie cyklu publikacji należałoby oczekiwać, że jest on aktualny i uwzględnia stan wiedzy na dzień rozpoczęcia postępowania. Udowodnienie „powiązania tematycznego” wskazanego cyklu spoczywa na osobie ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, np. poprzez jego omówienie i wykazanie tego powiązania w „autoreferacie”. **Ocenę istnienia znacznego wkładu należy rozpatrywać, biorąc pod uwagę dzień składania wniosku, a nie okres powstawania wiodącej części czy też całości publikacji wchodzących w skład jednotematycznego cyklu. Poglądy te, które wyrażane są także w doktrynie przedmiotu, są w pełni podzielane przez Radę Dokończenia Naukowej.** (podkreślenia – nasze)

Można zatem stwierdzić, że ocena nadania stopnia doktora habilitowanego wymaga, aby wśród całego dorobku naukowego znalazły się osiągnięcia naukowe o znacznym wkładzie w rozwój danej dyscypliny. Przedłożone osiągnięcia mogą stanowić przy tym część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. **Konieczne zatem jest, w przypadku prac współautorskich, wyodrębnienie indywidualnego, merytorycznego udziału tej osoby w powstanie danej pracy, co jest warunkiem dokonania oceny osobistych osiągnięć stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.** Nie da się przy tym wykluczyć, że określona praca współautorska będzie stanowiła podstawę ubiegania się o dany awans naukowy przez wszystkich jej współautorów. Warto także zwrócić uwagę, iż omawiane osiągnięcia mają stanowić znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny. Mimo że pojęcie znaczości nie jest zdefiniowane, to krytycznie należy się odnosić do ocen dorobku osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, które są negatywne, czy też wskazują na słaby poziom tegoż dorobku, a mimo to recenzenci rekomendują nadanie tego stopnia. (s. 14–15) (wyróż. – RDN)

STANDARDY

1. Założenia wyjściowe

„Standardy Komitetu Psychologii PAN”, to zestaw rekomendacji mających na celu kształtowanie najlepszych praktyk naukowych, skierowany do:

- a) habilitantki/habilitanta,
- b) rady dyscypliny naukowej psychologii,
- c) recenzentów.

Zalecenia te odnoszą się do **wymagań merytorycznych oraz formalnych**, dotyczących „osiągnięcia naukowego” stanowiącego podstawę nadania stopnia doktora habilitowanego rozumianego (w sensie „technicznym”) jako „cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych”. Zgodnie z zapisami ustawy osiągnięcie naukowe habilitantki/habilitanta **powinno wnosić znaczny wkład w naukowy rozwój określonej dyscypliny, a więc psychologii.** Spróbujemy uszczegółowić to, co się kryje pod tym, dość ogólnym stwierdzeniem.

W obowiązującym w Polsce systemie awansów naukowych występują dwa stopnie naukowe: doktora i doktora habilitowanego. Ten drugi, „wyższy” stopień naukowy stanowi potwierdzenie **pełnej samodzielności naukowej** badaczki/badacza, a jego posiadanie otwiera nowe możliwości w obszarze aktywności naukowej i dydaktycznej. Konsekwencją otrzymania stopnia doktora habilitowanego jest, przede wszystkim, prawo promowania doktorów i – dzięki temu – budowania od podstaw własnej szkoły naukowej. Z tym uprawnieniem wiążą się również możliwości opiniowania rozpraw doktorskich oraz uczestniczenia w pracach komisji habilitacyjnych (jako: recenzent, członek komisji oraz jej

przewodniczący czy sekretarz). **Habilitacja stwarza zatem możliwość bezpośredniego wpływu na cudze kariery naukowe.** Ten naukowy awans powinien przysługiwać tylko tym osobom, które dają gwarancje (naukowe i – czego nie można nie dostrzec – etyczne), że się należycie wywiążą z tych nowych obowiązków.

Realizacja wymienionych powyżej zadań wymaga od kandydatki/kandydata samodzielności naukowej, zarówno w sensie doświadczenia w zakresie **prowadzenia badań naukowych**, jak i doświadczenia w **samodzielnym podejmowaniu decyzji dotyczących procesu badawczego**, szczególnie w kontekście zarządzania zespołem współpracowników.

Obydwa rodzaje samodzielności wspierają **mobilność naukową i doświadczenie w realizacji projektów w różnych zespołach**, początkowo we współpracy z promotorem doktoratu, potem we współpracy z opiekunem stażu podoktorskiego, a wreszcie w samodzielnej współpracy z innymi niezależnymi i samodzielnymi badaczami. Dzięki takiemu zróżnicowanemu doświadczeniu, możliwe jest wypracowanie własnej tematyki badawczej, której rozwojem będzie można zainteresować młodszych stażem współpracowników czy doktorantów.

Poza uprawnieniami związanymi z promowaniem doktorów habilitacja jest również potwierdzeniem wysokich kompetencji naukowych. Dziś, w XXI wieku, gdy nie dzielimy psychologii na krajową i na międzynarodową, a publikowanie w międzynarodowych czasopismach (przed laty dostępne tylko dla nielicznych młodych badaczy) nie podlega politycznej i ekonomicznej reglamentacji, nie tylko możemy, ale powinniśmy, stawiać kandydatom stosunkowo wysokie wymagania.

Prace składające się na główne osiągnięcie naukowe habilitantki/habilitanta powinny być odnoszone do postępu psychologii, pojmowanej jako nauka, a nie jako sfera działalności profesjonalnej: w Polsce oraz w świecie. Powinny one **znacząco przekraczać wymagania, sformułowane w rekomendacjach KP PAN, stawiane rozprawom doktorskim.**

Wskaźniki ilościowe (np. liczba cytowań w popularnej bazie *Google Scholar* czy wskaźnik *h* Hirscha), proponowane w rekomendacjach, a odnoszone do przedłożonego przez kandydatkę/kandydata cyklu opublikowanych artykułów naukowych powinny być potraktowane jako „wstęp” do zasadniczej oceny dokonań naukowych, a ta powinna mieć charakter jakościowy (*peer review*). Rekomendując wstępną ocenę wniosku na podstawie minimalnej liczby artykułów – opublikowanych w czasopismach umieszczonych w jednej z baz rozpoznawalnych w świecie – ułatwiamy „odsianie” tych wniosków, które nie będą dostępne krytyce międzynarodowej. Mówiąc inaczej, nie będą rozpoznawalne w światowej psychologii jako interesujące (godne przeczytania i podyskutowania na ich temat).

Te kryteria zatem powinny być pomocne dla samych kandydatek/kandydatów. Mają one na celu ułatwienie dokonania krytycznej samooceny, czy ich dorobek jest autorski, oryginalny, dostatecznie spójny i rozpoznawalny, żeby ubiegać się o stopień naukowy i rolę mentora, który odpowiedzialnie będzie kształcić nową kadrę.

W przedkładanym do oceny cyklu – podkreślimy, że powinien on zawierać artykuły „powiązane tematycznie” – nie powinny się znaleźć wyłącznie prace przyczynkarskie, w których nie wiadomo, jaki jest udział habilitantki/habilitanta i jaka jest owa oryginalna myśl przewodnia. Ważne by prace współautorskie wskazywały na **rzeczywisty, naukowo ważny**, udział habilitantki/habilitanta w realizacji opisanego w artykule projektu badawczego i na jej/jego umiejętność pracy w różnych zespołach. Prace powinny reprezentować dobry warsztat metodologiczny.

Psychologia jest na etapie rozwoju, na którym, o wpływie osiągnięć badaczki/badacza na naszą dyscyplinę naukową możemy mówić przede wszystkim wówczas, gdy jest on rejestrowany w przestrzeni międzynarodowej. Nie możemy jednak zapominać, że dokonania habilitantki/habilitanta nie redukują się jedynie do liczby, ujętych

w cyklu habilitacyjnym, artykułów naukowych. Liczy się pełna sylwetka akademicka habilitantki/habilitanta wyrażająca się jej/jego kompetencjami (trzeba pamiętać, że w polskim modelu zbliżamy się trochę do francuskiego modelu habilitacji, gdzie służy ona głównie jako certyfikat pozwalający na promowanie doktorów), a więc powinniśmy także wskazać te elementy dorobku, które uprawdopodobniają, że kandydatka/kandydat będzie skutecznie promować rozwój nowych kadr naukowych – promotorstwo pomocnicze w przewodach doktorskich, wyróżniony wkład w powstanie publikacji, kierowanie zespołem grantu, recenzje wydawnicze itp.

Proponowany zestaw zaleceń powinien, przede wszystkim, skłonić kandydatki/kandydatów do refleksji nad ich samodzielnością badawczą, co będzie sprzyjać kierunkowi rozwoju, o jaki nam wszystkim, w środowisku psychologicznym, chodzi (m.in. przeciwdziałanie „chowowi wsobnemu” itp.). Takie podejście do standardów jest też naturalną konsekwencją i zachętą do realizacji zatrudnienia w charakterze *post-doca*, które przecież też polega na uniezależnieniu się od promotora, poznaniu warsztatu pracy innych ośrodków, odnalezieniu swojego własnego tematu badań itp. Przeto sugerujemy, aby **dorobek naukowy przedstawiony przez habilitantkę/habilitanta do oceny był w jak największym stopniu samodzielny**. Pokazujemy też, jakie aspekty dorobku powinny być brane pod uwagę przez rady dyscypliny i komisje habilitacyjne oceniające jego samodzielność. Wreszcie sugerujemy formalny kształt recenzji, w której główne osiągnięcie naukowe oraz pozostały dorobek będą ocenione.

Uważamy, że nasz dokument ma – właśnie poprzez przedłożone rekomendacje – kształtować najlepsze praktyki badawcze. I jeszcze jedno: **naszym dokumentem nie ingerujemy w istniejące prawo; nie zmieniamy go ani nie poprawiamy**.

2. Szczegółowe kryteria

„Autoreferat”

Do zbioru „powiązanych tematycznie opublikowanych¹ artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych”, stanowiących główne osiągnięcia naukowe, powinien być dołączony tekst „autoreferatu” (bez obowiązku jego wcześniejszego opublikowania). W owym tekście powinny być wyłożone założenia teoretyczne badań, których wyniki zostały zamieszczone w artykułach naukowych składających się na osiągnięcie habilitacyjne, a także powinno się w nim znaleźć podsumowanie najważniejszych osiągnięć naukowych wraz z podaniem ich dyskusji w kontekście przyjętych założeń teoretycznych. Mówiąc inaczej, oczekuje się, że w „autoreferacie” **podjęta będzie próba syntezy uzyskanych wyników** zaprezentowanych w zebranych pracach. Przede wszystkim zaś powinno znaleźć się uzasadnienie, że włączone do cyklu artykuły są „powiązane tematycznie”. Zwraca na tę konstytutywną cechę cyklu RDN w opublikowanym 20 maja 2021 r. *Poradniku*:

Udowodnienie „powiązania tematycznego” wskazanego cyklu spoczywa na osobie ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, np. poprzez jego omówienie i wykazanie tego powiązania w 'autoreferacie'.

Jakie (i ile) artykuły tworzą cykl?

Artykuły tworzące cykl powinny, łącznie, wносить „znaczący wkład w rozwój” psychologii. Zatem nie tyle istotna jest liczba artykułów, ile ich naukowe nowatorstwo i poprawność metodologiczna. Dlatego też – w tych standardach – szczególny nacisk położony został na ocenę (w systemie *peer review*) osiągnięć habilitantki/habilitanta,

¹ Artykuł dostępny w tzw. wersji **online first** z nadanym numerem DOI, **traktujemy jako opublikowany**.

dokonaną przez trafnie dobranych kompetentnych recenzentów.

Jakąś gwarancję poziomu naukowego artykułów daje ich opublikowanie w dobrych czasopismach, które mieszczą się w uznanej, międzynarodowej bazie czasopism. Taką bazą jest **JCR**, która zawiera większość uznanych w świecie czasopism psychologicznych.

Gdy mówimy o „cyklu” artykułów, to musimy też określić minimalną ich liczbę ów cykl tworzących. **Zwracamy uwagę, że w Standardach mówimy o minimalnej liczbie artykułów.** Nie ograniczamy zatem osób, które uważają (powodowani wyłącznie troską o poziom naukowy cyklu, a nie względami rywalizacyjnymi), że powinny włączyć większą – od minimalnej – liczbę artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych do rzeczonoego cyklu. To właśnie ocena artykułów, ujętych w cyklu, będzie miała decydujące znaczenia dla nadania danej osobie stopnia doktora habilitowanego.

Jeśli zaś idzie o minimalną liczbę artykułów włączonych do cyklu, to proponuje się, aby wynosiła ona **5 prac opublikowanych w czasopismach ułokowanych w bazie JCR** i znajdujących się na liście ministerialnej, o której mówi rzeczona ustawa.

Współautorstwo artykułów włączonych do cyklu

Charakterystyczną cechą współczesnych nauk empirycznych jest i to, że badania empiryczne (zwłaszcza te, powstające w nowoczesnych laboratoriach), których wyniki trafiają do czasopism o wysokiej naukowej renomie międzynarodowej, tworzone są w wieloautorskich zespołach. W *Standardach* zakładamy, że osobie ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego – zwłaszcza takiej, która współpracuje z innymi badaczami (także spoza Polski) – nie są obce doświadczenia publikowania zespołowego. Dopuszczamy zatem, że w cyklu habilitacyjnym znajdą się nawet wszystkie artykuły współautorskie. Powstaje jednak do rozwiązania ważny problem znaczącego indywidualnego wkładu w zrealizowany projekt badawczy i powstanie publikacji. Napisano w *Poradniku RDN*:

Konieczne zatem jest, w przypadku prac współautorskich, wyodrębnienie indywidualnego, merytorycznego udziału tej osoby w powstanie danej pracy, co jest warunkiem dokonania oceny osobistych osiągnięć stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.

Standardy proponują, aby **w 4 (na 5) artykułach osoba habilitująca się zajmowała wyróżnioną pozycję:** „pierwszy lub korespondujący autor”. Należy jednak uwzględnić takie sytuacje, gdy wszyscy autorzy są równorzędni (*shared first authorship*), albo występują w alfabetycznej kolejności autorstwa. Dobrze byłoby, aby wśród autorów artykułów wieloautorskich znaleźli się autorzy zagraniczni (lub przynajmniej z innej uczelni krajowej), bo to – w powiązaniu ze stażami (lub przynajmniej wizytami roboczymi) – potwierdzałoby, że dorobek habilitantki/habilitanta jest powiązany z innymi, aniżeli macierzysta, jednostkami naukowymi.

Udział habilitantki/habilitanta w powstaniu pracy wieloautorskiej powinien być wnikliwie przez kandydatkę/kandydata uzasadniony i, dodatkowo, potwierdzony (na piśmie) przez współautorów. Nie akceptujemy wyrażania tego udziału tylko za pomocą procentów. Oczywiście, dopuszcza się taką możliwość, że cykl może się składać wyłącznie z prac mających tylko jednego autora.

Możliwość wykorzystania współautorskich artykułów z cyklu w pracach awansowych pozostałych współautorów

Standardy dopuszczają, aby inni współautorzy artykułów habilitantki/habilitanta ujętych w cyklu mogli je wykorzystać w swoich pracach awansowych (doktorskich, habilitacyjnych).

Z jakiego okresu mogą pochodzić artykuły włączone do cyklu?

Standardy proponują okres **10 lat**.

Rola recenzenta w ocenie artykułów włączonych do cyklu

To na recenzencie – przede wszystkim – spoczywa odpowiedzialność za dokonanie wnikliwej oceny poziomu naukowego prac znajdujących się w cyklu oraz uznanie ich za wnoszące ważny wkład w rozwój psychologii. Recenzenci powinni być bardzo starannie dobrani pod kątem ich rzeczywistych kompetencji, które umożliwią napisanie trafnej, wnikliwej i obiektywnej recenzji.

Zwracamy też uwagę na obowiązek, jaki spoczywa na osobach (dziekanach, przewodniczących rady naukowej dyscypliny psychologia, dyrektorach instytutów), które akceptują – pod względem merytorycznym – sporządzone przez recenzentów opinie. Idzie o to, czy są one należycie pogłębione, wewnętrznie spójne i czy ich konkluzje są zgodne z treścią recenzji. Dlatego też *Standardy* uzupełnione zostały o wskazówki dotyczące kształtu recenzji – zob. **Aneks A**.

Konflikt interesów

Przyszły recenzent nie powinien być współautorem żadnych prac opublikowanych przez habilitantkę/habilitanta.

Otwarta nauka

W trosce o rzetelność i transparentność badań zaleca się, aby habilitantki/habilitanci stosowali praktyki otwartej nauki. W szczególności należy zadbać o:

- 1) Prerejestrację badań wraz z hipotezami, planowanymi analizami oraz kompletem materiałów (np. w repozytoriach uniwersyteckich bądź w serwisach typu *Open Science Framework*).
- 2) Udostępnianie danych, kodu analitycznego i materiałów badawczych poprzez trwały link do repozytorium po zakończeniu badań. W sytuacji, w której udostępnienie nie jest możliwe, należy to uzasadnić. Baza danych, kod i materiały powinny być opatrzone opisem umożliwiającym ich zweryfikowanie.
- 3) Korzystanie z repozytoriów zapewniających długoterminowe przechowywanie danych (np. na okres co najmniej 20 lat).
- 4) Zalecamy udostępnianie materiałów badawczych w języku, w którym prowadzono badanie (np. po polsku). Jeżeli z przyczyn merytorycznych, redakcyjnych lub instytucjonalnych potrzebna jest wersja angielska, plik musi jednoznacznie wskazywać charakter tłumaczenia (np. pełna adaptacja; przekład roboczy).
- 5) Upowszechnianie wyników badań w trybie otwartym – poprzez publikowanie preprintów i/lub postprintów (np. w serwisie PsyArXiv Preprints) oraz artykułów w otwartym dostępie (w zależności od możliwości czasopisma). Przestrzegamy jednak przed publikowaniem artykułów w czasopismach drapieżnych (*predatory journals*).
- 6) Zapisywanie plików w formatach możliwych do odtworzenia w darmowych programach (np. CSV, TXT, PDF), aby zapewnić ich długoterminową dostępność i użyteczność.

Ze względu na zróżnicowanie typów prowadzonych badań oraz specyfikę wymagań poszczególnych subdyscyplin psychologii, nie wszystkie powyższe rekomendacje mogą być równie łatwe do wdrożenia. W związku z dynamicznym rozwojem praktyk otwartej

nauki, zaleca się stosowanie aktualnych standardów w tym zakresie w obrębie własnej subdyscypliny.

3. Podsumowanie

Formalne li tylko spełnienie warunków opisanych w tym dokumencie nie może być traktowane jako wystarczające do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Niezbędna jest jednoznaczna ocena ważności wkładu w rozwój psychologii. Tę zaś ocenę formułują recenzenci. Ich opinie są kluczowe dla decyzji podjętych przez komisję habilitacyjną oraz radę dyscypliny psychologia. Wartość naukowa przedłożonych artykułów, oceniana zwłaszcza pod kątem *novum*, stanowi przedmiot niezależnej oceny recenzentów oraz komisji habilitacyjnej.

To rada dyscypliny, ostatecznie, zaakceptuje (nie zaakceptuje) uchwałę komisji i podjęcie własną uchwałę o nadaniu (odmowie nadania) stopnia doktora habilitowanego. Rzecz jasna, że odstępstwa od rekomendacji są dopuszczalne, jeżeli tylko wpływają na podwyższenie jakości merytorycznej prac składających się na główne osiągnięcie naukowe habilitantki/habilitanta i nie są sprzeczne z ustawą i rekomendacjami RDN.

Przygotował zespół:

Bilewicz Michał (UW)
 Brzeziński Jerzy Marian (koordynator; UAM)
 Ciecuch Jan (UKSW)
 Harciarek Michał (UG)
 Jaśko Katarzyna (UJ)
 Lewicka Maria (UMK)
 Oleś Piotr (KUL JP II)
 Ostaszewski Paweł (Uniwersytet SWPS)
 Paruzel-Czachura Mariola (UŚ)
 Sędek Grzegorz (Uniwersytet SWPS)
 Wierzchoń Michał (UJ)

Aneks A

Kryteria jakościowej oceny dorobku habilitacyjnego – rekomendacje dla recenzentów, komisji habilitacyjnych oraz rad dyscyplin

Zadaniem recenzenta (a także komisji habilitacyjnej oraz rady dyscypliny/ senatu) w postępowaniu habilitacyjnym jest decyzja, czy spełnione zostały przez habilitantkę/habilitanta warunki określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Ustawa formułuje dwa warunki dotyczące jakości dorobku naukowego. Habilitantka/habilitant:

- 1) posiada osiągnięcie naukowe stanowiące **znaczny** wkład w rozwój psychologii;
- 2) wykazuje się **istotną** aktywnością naukową.

Ustawa dodatkowo doprecyzowuje, że:

- a) pierwszy warunek powinien być zrealizowany w monografii lub cyklu artykułów w czasopismach z wykazu MEiN;
- b) drugi warunek powinien być zrealizowany w więcej niż jednym ośrodku.

Doprecyzowanie warunków jest jednoznaczne, zatem ich weryfikacja przez recenzenta nie stanowi problemu. Kluczowe jest natomiast określenie, czy wkład jest znaczny, a aktywność naukowa **istotna**. Poniższe rekomendacje, jak należy te warunki rozumieć, dotyczą psychologii, choć prawdopodobnie mogą mieć zastosowanie też do innych dyscyplin naukowych.

Warunek 1: Znaczny wkład habilitantki/habilitanta w rozwój psychologii

Pierwszy warunek rozumiemy jako taki:

- 1) wkład w rozwój psychologii, który jest
- 2) znaczny i
- 3) autorski.

Recenzja powinna zatem zawierać jasną odpowiedź na pytanie: na czym polega wkład habilitantki/habilitanta do nauki i czy jest on znaczny? Najistotniejsza jest tu ocena jakościowa, którą recenzent ma sformułować i uzasadnić, a wskaźniki naukometryczne są w tej kwestii znaczącą pomocą, ale nie ostatecznym kryterium. Zarówno kwestia stwierdzenia, iż osiągnięcie stanowi znaczny wkład do nauki, jak również stwierdzenie, iż osiągnięcie nie stanowi znacznego wkładu do nauki, wymaga merytorycznego uzasadnienia. Odpowiedzialność za ocenę znaczenia wkładu ciąży na recenzencie, komisji habilitacyjnej i radzie dyscypliny.

Wkład w rozwój psychologii – obok oceny jakościowej – oznacza, że artykuły z cyklu są opublikowane na forum międzynarodowym w czasopismach z listy JCR, gdyż publikowanie w nich stwarza szansę, by wkład habilitanta w rozwój psychologii był znaczny. Zwracamy uwagę, że na liście czasopism MEiN są różne czasopisma, w tym również takie, które posiadają dużą liczbę punktów, ale których zasięg oddziaływania jest lokalny. Również język publikacji (angielski) nie jest argumentem na rzecz możliwości wkładu, ponieważ są czasopisma publikujące w języku angielskim, w których publikacja ma znikome szanse na bycie wkładem do psychologii.

Ilościowym wskaźnikiem znaczenia wkładu mogą być cytowania; jeśli artykuły cyklu są cytowane, to zwykle jest to informacja o znaczeniu wkładu. Należy jednak wziąć pod uwagę, że okres od publikacji artykułu do jego cytowań w psychologii może zająć kilka lat, zatem jeśli artykuły są względnie nowe, brak lub niska liczba cytowań nie muszą oznaczać, że wkład nie jest znaczny. Wówczas trzeba ocenić, czy w danym obszarze wiedzy artykuły z cyklu mają szanse na cytowania w przyszłości. Ocena jakości wkładu habilitanta w rozwój psychologii to duża odpowiedzialność; byłoby błędem, gdyby recenzent uznał, że jeśli artykuły przeszły proces recenzowania w czasopiśmie, to stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny. Zwracamy uwagę, że:

- 1) żaden recenzent w czasopiśmie nie oceniał całego cyklu artykułów, a jedynie pojedyncze artykuły,
- 2) recenzenci zwykle nie oceniają, czy artykuł stanowi znaczny wkład w rozwój psychologii, bo taki wkład jest możliwy raczej w cyklu niż w pojedynczym artykule,
- 3) poprawność przeprowadzonych badań, czasem wystarczająca by artykuł został opublikowany, nie oznacza, że badanie jest elementem znacznego wkładu,
- 4) recenzentkie sito w czasopiśmie nie zawsze jest szczelne i zdarzają się słabe publikacje w dobrych czasopiśmie.

Wkład do nauki powinien być autorski, co oznacza, że habilitantka/habilitant jest nie tylko współautorem artykułów z cyklu, ale jest autorem wiodącym, zatem wskazane osiągnięcie jest osiągnięciem autorskim. W psychologii publikacje są zwykle współautorskie, ale postępowanie awansowe dotyczy określonej osoby. Ilościowe rekomendacje dotyczące liczby artykułów, w których habilitantka/habilitant jest pierwszym lub korespondencyjnym autorem, należy uznać za warunki wstępne. Na recenzencie spoczywa odpowiedzialność oceny, czy po spełnieniu tych wstępnych warunków, można mówić o autorskim wkładzie. Jednym z mankamentów cyklu może być duża liczba artykułów napisanych we współautorstwie z promotorem pracy doktorskiej, co może świadczyć o niewystarczającej samodzielności habilitantki/habilitanta.

Warunek 2: Istotna aktywność naukowa

Aktywność naukowa oznacza uczestniczenie w różnych sferach życia naukowego. W psychologii do najważniejszych z nich należą:

- 1) Inne publikacje, poza głównym osiągnięciem;
- 2) Organizacja i prowadzenie badań, w tym skuteczne pozyskiwanie zewnętrznych funduszy na badania;
- 3) Współpraca z innymi badaczami na forum międzynarodowym, poświadczona wspólnymi publikacjami;
- 4) Wystąpienia na konferencjach, będące efektem takiej współpracy lub krokiem do publikacji;
- 5) Kształcenie kadr naukowych (w szczególności funkcja promotora pomocniczego prac doktorskich) oraz aktywny udział w kształceniu studentów w roli promotora prac magisterskich czy pełnieniu opieki naukowej nad studentami;
- 6) Recenzowanie prac innych badaczy (artykułów, projektów);
- 7) Uczestniczenie w organizacjach naukowych, do których przynależność warunkowana jest spełnieniem pewnych warunków jakościowych lub będąca efektem wyboru przez innych badaczy.

Rekomendujemy, aby istotną aktywność naukową rozumieć jako istotną aktywność przynajmniej w części wyróżnionych sfer; wskazane byłoby spełnienie co najmniej pięciu punktów.

Uwagi końcowe

- 1) Recenzja powinna mieć jasną konkluzję, czy zgłoszone osiągnięcie stanowi znaczny wkład do psychologii, a aktywność naukowa jest istotna. Konkluzja musi być zgodna z treścią recenzji. Niedopuszczalna jest konkluzja pozytywna po recenzji wykazującej błędy, słabości lub brak znacznego wkładu, lub istotnej aktywności.
- 2) Recenzja nie powinna zawierać streszczenia artykułów. Może zawierać identyfikację kluczowych elementów cyklu lub artykułów, które podane są ocenie i dyskusji.
- 3) Dobra recenzja może zawierać elementy nie tylko oceny, ale też dyskusji naukowej w ramach paradygmatu przyjętego przez habilitanta lub z perspektywy innego paradygmatu. Uwagi formułowane z perspektywy innego paradygmatu nie powinny jednak mieć wpływu na ostateczną konkluzję, a uwagi formułowane w ramach paradygmatu przyjętego przez habilitantkę/habilitanta mogą mieć wpływ na ostateczną konkluzję tylko wtedy, gdy identyfikują poważne słabości dorobku, w szczególności uniemożliwiające jego jej/jego wpływ na rozwój psychologii.
- 4) Stopień doktora habilitowanego oznacza możliwość sprawowania przez habilitantkę/habilitanta opieki naukowej nad doktorantami w roli promotora. Oceniając znaczenie wkładu oraz istotności aktywności naukowej, recenzent powinien również wziąć pod uwagę, czy wartość poznawcza osiągnięć, warsztat metodologiczny, poziom publikacji oraz sposób uprawia nauki przez habilitantkę/habilitanta jest wystarczający, aby zasadne było oczekiwanie poprowadzenia rozprawy doktorskiej na odpowiednio wysokim poziomie.